

Parlament České republiky
Kancelář Poslanecké sněmovny

Parlamentní institut

Oddělení pro všeobecné studie

VYBRANÁ
TÉMATATA

- **Nález Ústavního soudu ČR o Evropském zatýkacím rozkazu**
- **Aktuální činnost Mezinárodního trestního soudu
(situace v Demokratické republice Kongo a v Iráku)**

(3/2006)

Martin Kavěna LL.B., B.C.L.
KVĚTEN 2006

A. Nález Ústavního soudu ČR o Evropském zatýkáčím rozkazu:

Nález ústavního soudu Pl ÚS 66/04	
Rozhodnutí o návrhu skupiny poslanců a senátorů na zrušení § 21 odst. 2 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, v platném znění, a na zrušení § 403 odst. 2, § 411 odst. 6 písm. e), § 411 odst. 7 a § 412 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řádu soudním (implementace Evropského zatýkáčím rozkazu)	
Datum:	5. 5. 2006
Zdroj:	Ústavní soud ČR
Web:	http://www.concourt.cz/scripts/detail.php?id=413

Dne 5. 5. 2006 rozhodlo plénum Ústavního soudu o zamítnutí návrhu navrhovatelů - skupiny poslanců Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a skupiny senátorů Senátu Parlamentu České republiky - na zrušení § 21 odst. 2 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, v platném znění (TrZ), a na zrušení § 403 odst. 2, § 411 odst. 6 písm. e), § 411 odst. 7 a § 412 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řádu soudním, v platném znění (TrŘ).

Napadená ustanovení:

Napadená ustanovení TrZ a TrŘ transponují *Rámcové rozhodnutí Rady Evropské unie č. 2002/584/JHA, ze dne 13. 6. 2002, o Evropském zatýkáčím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy* do vnitrostátního práva České republiky a umožňují předání občana ČR do jiného členského státu Evropské unie za účelem trestního stíhání. Podle navrhovatelů jsou tato ustanovení (dále též „napadená ustanovení“) v rozporu s články 1, 4 odst. 2, 14 odst. 4 a 39 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“). Zejména čl. 14 odst. 4 Listiny stanoví, že občan nesmí být nucen k opuštění své vlasti.

Nález Ústavního soudu – k principům ústavní interpretace a ústavního přezkumu právních aktů EU:**Povinnost eurokonformního výkladu Ústavy:**

Ústavní soud konstatoval, že čl. 1 odst. 2 Ústavy („Česká republika dodržuje závazky, které pro ni vyplývají z mezinárodního práva“), ve spojení s principem spolupráce, stanoveným čl. 10 Smlouvy ES („Členské státy učiní veškerá vhodná obecná i zvláštní opatření k plnění závazků, které vyplývají z této smlouvy nebo jsou důsledkem činnosti orgánů Společenství...“), vyplývá ústavní princip, podle něhož mají být právní předpisy ČR, včetně ústavy, interpretovány eurokonformně – tj. v souladu s principy evropské integrace a spolupráce komunitárních orgánů a orgánů členského státu: „*Pokud tedy existuje několik interpretací Ústavy, jejíž součástí je Listina základních práv a svobod, přičemž jen některé z nich vedou k dosažení závazku, který převzala Česká republika v souvislosti se svým členstvím v EU, je nutno volit výklad, který podporuje realizaci tohoto závazku, a nikoli výklad, který tuto realizaci znemožňuje. Tyto závěry se vztahují i na výklad čl. 14 odst. 4 Listiny [odst. 61]*“. Nicméně Ústavní soud přiznal, že „*pokud domácí metodologie výkladu ústavního práva neumožňuje vyložit příslušnou normu souladně s evropským právem, je pouze na ústavodárci změnit ústavu.[odst. 82]*“.

Omezená možnost ústavního přezkumu komunitárního práva:

Ústavní soud připomněl, že výkon pravomocí, které byly přeneseny z vnitrostátních orgánů ČR na orgány EU, může trvat jen potud, pokud jsou tyto pravomoci vykonávány způsobem slučitelným se zachováním základů státní suverenity ČR a způsobem, jenž neohrožuje samotnou podstatu materiálního právního státu (v odborné nauce se hovoří o tzv. tvrdém jádru

ústavnosti). Nejsou-li tyto přenesené pravomoci vykonány v rozporu s touto zásadou, „nebude Ústavní soud přezkoumávat individuální normy komunitárního práva z hlediska jejich souladu s českým ústavním pořádkem.... [odst. 53]”, neboť ctí zásadu aplikační přednosti komunitárního práva před vnitrostátním právem členských států. V případě právních aktů EU III. pilíře (jako je Rámcové rozhodnutí o Evropském zatýkacím rozkazu) se však Evropský soudní dvůr zatím „nijak nevysslovil, zda princip přednosti se vztahuje i na rámcová rozhodnutí. [odst. 59]”.

Nález Ústavního soudu – k souladu napadených ustanovení s ústavním pořádkem ČR:

Výklad čl. 14 odst. 4 Listiny – zákazu nucení občanů k opuštění své vlasti:

Ústavní soud konstatoval, že „pojem zákazu „nucení k opuštění vlasti“ lze interpretovat jak extenzivně, tak restriktivně [odst. 66]” Objektivní teleologický výklad ústavy musí vzít v úvahu jednak historické motivy přijetí čl. 14 odst. 4, jednak současnou realitu EU:

- „zkušenost se zločiny komunistického režimu hrála, při utváření Listiny, nepominutelnou roli. Tuto roli sehrála i při tvorbě současného čl. 14 odst. 4 Listiny, na přelomu let 1990 a 1991, tehdy ještě zcela nedávná zkušenost, spojená zejména s akcí „Asanace“, při níž komunistický režim nutil nepohodlné osoby k opuštění republiky ... Historický výklad tedy svědčí pro to, že ustanovení čl. 14 odst. 4 Listiny se nikdy netýkalo extradice. [odst. 66].”
- “jsou-li čeští občané poživatelé výhod, spojených se statutem občanství EU, je v tomto kontextu přirozené, že s těmito výhodami je nutno akceptovat též jistou míru odpovědnosti. Vyšetřování a potírání trestné činnosti, k níž dochází v evropském prostoru, není možno úspěšně realizovat v rámci jednotlivého členského státu, ale vyžaduje širokou mezinárodní spolupráci... [odst. 71].”

Ústavní soud proto rozhodl, že napadená ustanovení nejsou v rozporu s čl. 14 odst. 4 Listiny: „Není v souladu s principem objektivního teleologického výkladu, reflektujícího realitu současné EU, založené na vysoké mobilitě občanů v rámci celého unijního prostoru, aby čl. 14 odst. 4 Listiny byl vykládán tak, že neumožňuje ani časově omezené předání občana do jiného členského státu za účelem trestního řízení o trestném činu spáchaným tímto občanem v tomto státě, pokud je garantováno, že po skončení trestního řízení bude, na vlastní žádost, předán zpět do ČR k případnému výkonu trestu (srov. § 411 odst. 7 tr. řádu). [odst. 72]”.

Výklad čl. 39 Listiny - prolomení zásady oboustranné trestnosti:

Čl. 39 Listiny zakotvuje princip legality („Jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jaké jiné újmy na právech nebo majetku, lze za jeho spáchání uložit”). § 411 odst. 6 písm. a) TrŘ stanoví obecnou zásadu oboustranné trestnosti, tj. že soud vždy zamítne předání vyžádané osoby, pokud čin není trestný podle práva obou států. V případě evropského zatýkacího rozkazu však napadený § 412 odst. 2 TrŘ stanoví seznam jednání, u nichž soud nezjišťuje, zda jde o čin trestný podle práva České republiky. Ústavní soud se vyjádřil, že „opuštěním principu oboustranné trestnosti ve vztahu k členským státům EU tedy ČR nijak neporuší princip legality. Obecně řečeno, požadavek oboustranné trestnosti může být, jako pojistka, opuštěn ve vztahu mezi členskými státy EU, které mají dostatečnou úroveň vzájemného sblížení hodnot a vzájemné důvěry, jedná se o demokratické režimy dodržující principy „rule of law“ a jsou vázány povinností tento princip dodržovat... princip legality podle čl. 39 Listiny nevyžaduje trvat na zásadě oboustranné trestnosti, jako na nezbytné součásti předávacího procesu [odst. 107 a 108]”

Výklad čl. 39 Listiny – výjimečné okolnosti prolomení zásady legality:

Ačkoli obecné prolomení zásady oboustranné trestnosti není porušením čl. 39 Listiny, „Ústavní soud připouští, že by, za zcela výjimečných okolností, mohla být aplikace

Evropského zatýkacího rozkazu v rozporu s ústavním pořádkem České republiky, zejména v případě, že by distanční delikt byl trestným činem podle práva dožadujícího státu, nebyl by však trestným činem podle českého trestního práva, event. by dokonce požíval v České republice ústavní ochrany (např. v rámci ústavní ochrany svobody slova) [odst. 114]". V takovém případě by soud neměl vyhovět konkrétní žádosti o předání občana ČR a měl by uplatnit § 377 TrŘ („Žádosti orgánu cizího státu nelze vyhovět, jestliže by jejím vyřízením byla porušena Ústava České republiky nebo takové ustanovení právního řádu České republiky, na kterém je třeba bez výhrady trvat, anebo jestliže by vyřízením žádosti byl poškozen jiný významný chráněný zájem České republiky"). Pokud by soud § 377 neuplatnil, šlo by o protiústavní aplikaci § 412 TrŘ.

Teoretická možnost protiústavní aplikace § 412 není však důvodem pro jeho zrušení Ústavním soudem: „I když tedy mohou být napadená ustanovení tr. řádu aplikována protiústavně, není takováto hypotetická a nepravděpodobná situace důvodem pro jejich zrušení ... je-li právní předpis způsobilý mít vícero výkladů, přičemž jen některý z nich je protiústavní, je nutné zvolit výklad ústavně konformní... [odst. 115].”

B. Aktuální činnost Mezinárodního trestního soudu:

Situace v Demokratické republice Kongo	
Předvedení první zadržené osoby (Thomas Lubanga Dyilo) před soud dne 20.3.2006	
Datum:	20. 3. 2006
Zdroj:	Mezinárodní trestní soud, tiskové zprávy
Web:	< http://www.icc-cpi.int/press/pressreleases/136.html >

Dne 10. 2. 2006 vydal tříčlenný předsoudní senát Mezinárodního trestního soudu (ICC) zatýkácí rozkaz na Thomase Lubanu Dyilo za spáchání válečného zločinu „najímaní dětí mladších 15 let a jejich využití pro aktivní účast v konfliktech“ na území Demokratické republiky Kongo (DRC), a to na základě žádosti prokurátora ICC ze dne 13. 1. 2006. Na základě zatýkácího rozkazu byl Lubanga dne 17. 3. 2006 vydán soudem v Kinshase a převezen do Haagu. Dne 20. 3. 2006 se konalo první předběžné slyšení před ICC za přítomnosti obžalovaného, jehož smyslem bylo ověřit Lubangovu totožnost a ověřit, zda byl informován o zločinech, ze kterých je obviněn, a o právech, která mu jako obžalovanému náleží. Další slyšení bylo určeno na 27. 6. 2006. Thomas Lubanga Dyilo je historicky prvním obžalovaným, který stanul před ICC.

Thomas Lubanga Dyilo je údajným vůdcem politického a vojenského hnutí Svaz konžských vlastenců (UPC), které bylo založeno v roce 2000. Před založením UPC byl Lubanga vojenským velitelem Konžského shromáždění pro demokracii – hnutí za osvobození (RCD-ML) v době druhé konžské války (1998-2002). RCD-ML vzniklo v roce 1999 z původního RCD, které bylo podporováno Rwandou a Ugandou a usilovalo o svržení režimu konžského prezidenta Kabily. Poté co se ukázalo, že snaha o svržení Kabily nebude úspěšná, došlo k rozštěpení RCD a začal vnitřní boj o ovládnutí východokonžského území, které bylo původně okupováno RCD. Zatímco Rwanda měla podporovat skupinu RCD-Goma, Uganda měla podporovat nově vzniklý RCD-ML, které ovládalo severovýchodní oblast Ituri. Po postupném ukončení druhé konžské války v roce 2002 řadou dohod mezi DRC a Rwandou, Ugandou a různými milicemi RCD, historický etnický konflikt v oblasti Ituri však pokračoval.

Přítomnost různých ozbrojených skupin v této oblasti, které se účastnily ukončené druhé konžské války, spojená s etnickou nenávistí kmenů Hema a Lendu a snahou těchto různých etnických a ozbrojených skupin o ovládnutí ložisek nerostných surovin, byly hlavními příčinami konfliktu v Ituri. Hnutí UPC je silně etnicky vymezeno a jeho základem je kmen Hema. V roce 2002 došlo k prvnímu velkému masakru civilistů, spáchanému příslušníky UPC. V roce 2003 se i toto hnutí rozštěpilo do UPC-K, jehož velitelem měl být Kisembo Bahemuka, a do silnějšího hnutí UPC-L, jehož velitelem je údajně Thomas Lubanga Dyilo. Další civilisté byli údajně zavražděni v letech 2002 a 2003. Od prosince 2004 bylo z oblasti vyhnáno na 100 000 obyvatel. Etnické čistky byly namířeny zejména proti příslušníkům kmene Lendu. Podle mise OSN v DRC (MONUC) Lubanga přinutil rodiny žijící na jím ovládaných územích, aby penězi i naturálními dárkami přispívaly na vedení kmenových válek. Alternativní formou tohoto příspěvku bylo nucené vydání dítěte do dětských milic UPC.

Rozhodnutí prokurátora Mezinárodního trestního soudu o nezahájení vyšetřování situace v Iráku	
Datum:	10. 2. 2006
Zdroj:	Úřad prokurátora, Mezinárodní trestní soud
Web:	< http://www.icc-cpi.int/library/organs/otp/OTP_letter_to_senders_re_Iraq_9_February_2006.pdf >

Dne 9. 2. 2005 oznámil hlavní prokurátor Mezinárodního trestního soudu (ICC) Luis Moreno-Ocampo, že nebyly naplněny podmínky pro zahájení vyšetřování situace v Iráku. Podnět k vyšetření podaly např. organizace jako Amnesty International a Human Rights Watch. Podněty se týkaly především následujících oblastí: legality samotného konfliktu, údajného spáchání genocidy a zločinů proti lidskosti, údajných válečných zločinů a údajného úmyslného zabíjení nebo nelidského zacházení s civilisty.

Ve svém oznámení prokurátor konstatoval, že vzhledem k tomu, že Irák není smluvním státem Římského statutu, má ICC jurisdikci stíhat jen pachatele těch zločinů, spáchaných na území Iráku, kteří jsou občany smluvních států. Nicméně v současné době se prokurátor rozhodl nezahájit formální vyšetřování situace v Iráku, neboť se nedomnívá, že případné zločiny spáchané na jeho území opodstatňují zahájení vyšetřování na půdě ICC:

- Agrese: vzhledem k tomu, že nebyla přijata závazná definice zločinu agrese, není v kompetenci ICC posuzovat legalitu konfliktu jako takovou.
- Genocida: neexistují ani důkazy o rozsáhlém nebo systematickém útoku proti civilnímu obyvatelstvu, který by mohl být považován za genocidu.
- Válečné zločiny: jednotlivé případy spáchání válečných zločinů nelze vyloučit, avšak prokurátor musí vzít v úvahu závažnost situace. Ačkoli každý jednotlivý zločin potencionálně spadající do jurisdikce ICC je sice závažný, prokurátor přihlíží k tomu, že na ostatních místech jsou tytéž a mnohé další zločiny páčány záměrně a v masové míře (situace v severní Ugandě, Demokratické republice Kongo a v Dárfúru). Prokurátor též připomíná, že případné zločiny na území Iráku jsou předmětem šetření na úrovni národních soudů (v Iráku, USA atd.).

Na závěr prokurátor uvádí, že jeho rozhodnutí může být přehodnoceno na základě nových informací, a vyzývá žalobce, aby mu poskytli veškeré případné nové poznatky a důkazy.